

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

589

שיחת רשכבה"ג מן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א • וישב תשפ"ג

"כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים"

לא נתן לעם ישראל לרדת מן המדרגה, ויש השגחה מיוחדת על עם ישראל שיישאר במדרגתו, עם המעלות המיוחדות של עם ישראל.

ואומות העולם מרגישים נחיתות מזה, ולכן ביקשו היוונים להשכיחם תורתך, וגם להעבירם מחוקי רצונך. 'תורה' היינו עסק התורה, ו'חוקי רצונך' היינו חוקים בלי טעם, כמו איסורי שעטנז וכלאיים, כלאי הכרם וכלאי זרעים, שאין טעם מובן לאיסור בזה, וביקשו היוונים לבטל את החוקים, להעבירם מחוקי רצונך.

חוקי רצונך – חשיבות עם ישראל בקיום החוקים

ויש להתבונן באמת מדוע הם גזרו דווקא על החוקים. ואילו על המשפטים לא מצינו שגזרו, כי המשפטים, דהיינו דיני ממונות, זה דברים מאד מובנים, ואדרבה הגויים מבינים את 'המשפט העברי', ובכל העולם מאד מתעניינים בדיני ממונות של היהודים, אבל על החוקים ביקשו לגזור, להעבירם מחוקי רצונך. ויש להבין הטעם בזה, מדוע היה אכפת להם דווקא מהחוקים?

והביאור הוא, מפני שכתוב (דברים ד, ו) "כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים אשר ישמעון את כל החוקים האלה ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה", והיינו שהגויים רואים שאנו חכמים ונבונים, במה? אשר ישמעון את כל החוקים האלה! כששומעים את 'החוקים' של עם ישראל, בזה הגויים רואים שאנו 'עם חכם ונבון'.

ומפורש כי דווקא בגלל החוקים, למרות שהם דברים לא מובנים, אבל הגויים כשהם רואים את החוקים, איך שעם ישראל מתנהג עם החוקים, הם אומרים 'רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה', ומחשיבים את עם ישראל, שהוא עם חשוב, עם חכם ונבון, ומקבלים הערכה לעם ישראל, על ידי החוקים! כך המציאות (וראה מה שביאר בזה בספר העקידה בתחילת פרשת כי תבוא).

ולכן ביקשו היוונים להעבירם מחוקי רצונך, כי הם רוצים להוריד את החשיבות והמדרגה של כלל ישראל, וגזרו דווקא על החוקים, לא על המשפטים, אלא על תורה ועל החוקים – חוקי רצונך, שלא יהיו חוקים, כי החוקים נותנים מדרגה מיוחדת לעם ישראל בעיני הגויים, וכשהגויים רואים את זה הם רואים את החשיבות של עם ישראל, ומרגישים נחיתות שהם אינם כאלה, ולכן הם רוצים להעבירם מחוקי רצונך, לבטל מעם ישראל את החוקים.

חכמי הדורות העמידו מדרגת עם ישראל

והנה בסוף פרשת התנוכה נאמר (ויקרא כו, מד) ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם להפר בריתי איתם כי אני השם אלוהיהם, ואמרו חז"ל (מגילה יא, א) לא מאסתים בימי כשדים שהעמדתי להם דניאל חנניה מישאל ועזריה, ולא געלתים בימי יוונים שהעמדתי להם שמעון הצדיק וחשמונאי ובניו ומתתיהו כהן גדול, לכלותם בימי המן שהעמדתי להם מרדכי ואסתר, להפר בריתי איתם בימי פרסיים שהעמדתי להם של בית רבי וחכמי דורות, ע"כ.

והיינו שיש השגחה מיוחדת על כלל ישראל, שתמיד בכל הדורות היו להם גדולי ישראל, שהם מעמידים את כלל ישראל במדרגתם, ואומות העולם רואים את ההשגחה הזאת, ומרגישים נחיתות כלפי עם ישראל, וזה כואב להם ואכפת להם, ובמקום להתגיייר הם שונאים ומבקשים לקלקל את עם ישראל.

המדרגה של עם ישראל הביאה להתגיייר

ואמנם יש כאלה שבאמת מתגייירים על ידי שרואים את המדרגה של עם ישראל, כמו שידוע לי מעשה שהיה בגר צדק, שכאשר הוא היה גוי נזדמן לידו ספר פרקי אבות מתורגם לגרמנית עם פירושים, והוא קרא

היוונים רצו להוריד מדרגת עם ישראל

מלכות יוון הרשעה גזרה גזירות על עם ישראל, להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך, ויש להתבונן בטעם הדבר, למה ומה הסיבה שהם רצו להשכיחם תורתך, מה אכפת להם למלכות יוון שיש תורה ועוסקים בתורה, ומדוע הם לא רצו שיעסקו בתורה?

וייתכן שהסיבה לזה, מפני שעם ישראל הוא בעל מידות טובות מיוחדות, עם אופי אחר לגמרי מאומות העולם, כמו שאמרו חז"ל (יבמות עט, א) שיש שלושה סימנים בעם ישראל: רחמנים, ביישנים, וגומלי חסדים. 'רחמנים' היינו שמרחמים על אחרים, ו'ביישנים' זה מידת הבושה, ו'גומלי חסדים' היינו גמילות חסד אפילו בלי רחמים, חסד מתוך אהבת חסד.

וידוע שכך הטבע של עם ישראל, שאם יש יהודי שנמצא פה, ועוד יהודי במקום רחוק אלפי קילומטרים, ואחד מהם יש לו איזה צער, זה כואב גם ליהודי השני, ומצטער בצער ורוצה לעזור לו, ושולח לו עזרה ממרחקים, כי כך הטבע של יהודים, רחמנים וגומלי חסדים. ובגויים אין דבר כזה, ואמנם יכול להיות שיעשו איזה 'מעשים' של חסד, אבל לא מתוך 'אהבת' חסד, כי האופי הוא אופי אחר.

ומחמת זה הגויים מרגישים את עצמם עם רגש נחיתות, כי היהודי הוא בעל אופי כזה כל כך טוב, ולהם אין את האופי הזה, והם מרגישים הרגשה מאד לא נעימה מזה.

ולכן הם רוצים להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך, לבטל מעם ישראל תורה ומצוות, כי בלי תורה ומצוות לא יהיה האופי המיוחד של עם ישראל, שהתורה והמצוות הם שעושים את עם ישראל לעם בעל אופי מיוחד, והם רוצים לשנות את האופי הזה, כי הם לא יכולים לסבול את זה, שאנחנו בעלי אופי מיוחד, והם מרגישים נחיתות מזה, ובמקום שהם ישתפרו, שזה לא שייך, כי בשביל זה הם צריכים להתגיייר, במקום זה הם רוצים לקלקל את עם ישראל, להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך. כך מסתבר, שזו הסיבה.

שנאת האומות לישראל ממתן תורה

ובאמת יש מאמר חז"ל (שבת פט, א) למה נקרא 'הר סיני' בשם הר סיני? שממנו ירדה שנה לאומות, והיינו שנאת האומות לכלל ישראל באה מהר סיני, כי במעמד הר סיני קיבלו ישראל את התורה, ואז קיבלו מדרגה ומעלות מיוחדות של עם ישראל, עם כל האופי של כלל ישראל, וזה גורם שנהא, ולכן הגויים שונאים אותנו, ומבקשים 'להשכיחם תורתך', שעם ישראל גם כן יהיה כמוהם, ללא החשיבות.

ההשגחה שכלל ישראל יישאר במדרגתו

ומצינו עוד במדרש (ילקוט במדבר רמז תרפ"ד) "כשבאו לשיטים ויחל העם לזנות שמחו האומות, אותה העטרה שהיה בידן כבר היא נטולה מהן, אותו השבח שהיו משובחין הרי בטל, שוויין הן לנו", והיינו כשבא ישראל עם בנות מואב, שמחו אומות העולם, שעכשו עם ישראל כבר יהיה כמוהם, בלי המדרגה והחשיבות של עם ישראל, ואמרו 'אותה העטרה שהיה בידן כבר היא נטולה מהן', העטרה – היינו הכתר והחשיבות שהיה לעם ישראל, עכשו כבר איננו, בגלל הזנות עם בנות מואב, ושמחו שעכשו עם ישראל כבר יהיה כמוהם, והם לא יהיו נחותי דרגה ביחס לעם ישראל.

וממשיך המדרש, מה עשה הקב"ה? "כשבאו לידי נפילה זקפן המקום, נגף המקום את כל מי שנתקלקל והעמידן על טהרתן", שמתו במגיפה כ"ד אלף איש מישראל, עד שבא פינחס ועצר את המגיפה ואת ההתדרדרות, ובכך העמיד הקב"ה את עם ישראל על מדרגתו. **הקב"ה**

בזה, וכשראה את מה שכתוב שם החליט להתגייר! כי בכל פרקי אבות רואים מהו יהודי, איזה מידות טובות, איזה הנהגה, איזה עדינות, איזה מדרגה, שרק יהודי יכול להיות כך, ואין זה שייך לגוי, ובגויים אין את זה, ולכן החליט להתגייר. זהו מעשה שהיה, והכרתי את הגר ההוא, שאחר כך עלה ובא לגור בארץ ישראל.

ועוד מעשה שהיה בתלמיד חכם שנסע לאמריקה, והיה נותן שם הרצאות על 'המשפט העברי', על פי השולחן ערוך חושן משפט, עם דברי הקצות והנתיבות ורבי עקיבא איגר וכל האחרונים, וגם סטודנטים גויים שעוסקים במשפטים היו באים לשמוע ונהנים ומתפעלים מזה, ופעם אחת ניגשה אליו סטודנטית גויה ששמעה את הדברים, ואמרה כי המסקנה מזה היא שצריכים להתגייר.

"כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים!"

ההשגחה לקיום עם ישראל בגלות

זהו כוח התורה, תורת ישראל, עם החוקים, והמשפטים, זה מה שיש לנו, שקיבלנו תורה מסיני, וזה גורם שנאה לעם ישראל, ובכל הדורות סבלו וסובלים מזה, אבל עם ישראל קיים!

עם ישראל הוא עם שחי ומתקיים בלי מדינה, כבר אלפי שנים עם ישראל קיים בגלות, ולא מתבולל, איך זה יכול להיות והיכן נשמע דבר כזה? עם בלי מדינה שנשאר ולא מתבולל, וממשיך את החיים שלו בקדושה ובטהרה, זו ההשגחה פרטית מיוחדת על עם ישראל, שמתקיים אלפי שנים בגלות, בלי מדינה, וחי חיים טובים ומאושרים.

ורואים את ההשגחה המיוחדת על עם ישראל בכל תקופות הגלות, כפי שהאריך הגאון רבי יעקב עמדין בהקדמה לסידורו 'בית יעקב': "מי שיעיין בייחוד עניינינו ומעמדנו בעולם, אנחנו האומה הגולה, שה פזורה, אחר כל מה שעבר עלינו מהצרות והתמורות אלפים מהשנים ואין אומה בעולם נרדפת כמונו. מה רבים היו צרינו, מה עצמו נשאו ראש הקמים עלינו מנעורינו להשמידנו לעקרנו לשרשנו מפני השנאה שסיבתה הקטאה, רבת צרורנו, גם לא יכלו לנו לאבדנו ולכלותינו".

"כל האומות הקדומות העצומות אבד זכרם, בטל סברם סר צלם, ואנו הדבקים בהשם כולנו חיים היום לא נפקד ממנו בכל תוקף אריכות גלותנו אפילו אות וניקוד אחד מתורה שבכתב, וכל דברי חכמים קיימים... לא שלט בהם יד הזמן ולא כילם. מה יענה בזה פילוסוף חריף, היד המקרה עשתה כל אלה? חי נפשי כי בהתבונני בנפלאות אלה, גדלו אצלי יותר מכל ניסים ונפלאות שעשה השם יתברך לאבותינו במצרים ובמדבר ובארץ ישראל." עכ"ד.

וכן כתב בחובות הלבבות (שער הבחינה סוף פ"ה) כי אם יבקש אדם בזמן הזה לראות ניסים דומים לניסי יציאת מצרים: "יביט בעין האמת עִמְדָנו בין האומות מעת הגלות וסידור עניינינו ביניהן, עם מה שאנו בלתי מסכימים עמהן בסתר ובגלוי, והן יודעות בזה. ויראה, כי עניינינו אפשר שיהיה קרוב מענייניהן במזונות ובטרפים, ואפשר שיהיה טוב מענייניהן בעתי המלחמות והתגרות, ותראה הבינוניים והכפריים שבהן טורחים יותר מן הבינוניים שבנו והדלים אשר בקרבנו", ע"כ.

והיינו שגם בגלות רואים השגחה פרטית מיוחדת, שעם ישראל חי חיים טובים ומאושרים, ולפעמים החיים של היהודים אף יותר טובים משל הגויים, שהגויים היו באים לעבוד אצל היהודים, והיהודים היו מלווים בריבית לגויים, והגויים הבינו וקיבלו את זה, וכך במשך אלפי שנים בלי מדינה עם ישראל מתקיים וחי חיים מאושרים, ורואים בזה את ההשגחה הפרטית על עם ישראל. זוהי המדרגה של עם ישראל.

שלא עשני גוי – אשרינו!

ובכל יום בברכות השחר אומרים "שלא עשני גוי", וכן שלא עשני עבד, ושלא עשני אשה גם כן, כי אשה יש לה פחות מצוות, אבל הדבר הראשון הוא שלא עשני גוי, ומברכים ברכה על זה.

שלא עשני גוי, אנו אומרים את זה כך בפשטות, אבל כשמתבוננים צריכים להרגיש איזה מדרגה, איזה שמחה ואיזה אושר, כאלה חיים מאושרים, שלא עשני גוי! אנו לא מרגישים את זה, לא מרגישים עד כדי כך, מה אנחנו ומה מדרגתנו, אבל כך צריכים להרגיש! וכפי שאנו אומרים בכל יום בתפילה: אשרינו מה טוב חלקנו, ומה נעים גורלנו, ומה יפה ירושתנו, אשרינו! שאנחנו אומרים בכל יום שמע ישראל, ויש לנו את האמונה, התורה והמצוות. אשרינו.

ברוך השם שעם ישראל חי וקיים עם המדרגה שלו, ובעזרת השם יהיה סייעתא דשמיא שלא רק שומרי תורה ומצוות, אלא גם אחינו בני ישראל הרחוקים, שיוזכו גם הם להיות במדרגה הזו.

ואמנם הם גם כן יש להם מהאופי הזה של רחמנים ביישנים וגומלי חסדים [כי את המדרגה והאופי קיבל עם ישראל בקבלת התורה והמצוות, ורק אם עוברים על המצוות במזיד מאבדים את המדרגה, אבל הרחוקים בזמנינו כבר כתב החזון איש שרובם שוגגים וכתיוקות שנשבו, ולכן יש בהם גם כן מהאופי של עם ישראל] כידוע שכך המציאות, אבל הם לא מאושרים! ואין להם את החיים המאושרים של תורה ומצוות. מן השמים ירחמו שכולם יהיו מאושרים, ונזכה לסייעתא דשמיא.

מכתב רבינו שליט"א וחברי מועצת גדולי התורה שליט"א

בס"ד, ה' וישלח תשפ"ג

לאחינו בית ישראל בכל מקום שהם, שלו' ורב ברכה.

בימים ההם בזמן החשמונאים הייתה סייעתא דשמיא מיוחדת שנתבטלה הגזירה וזכו לעסוק בתורה ולקיים מצוות בזכות שמסרו את נפשם, וידוע מה שכתב הרמח"ל 'שכל תיקון שנתקן ואור גדול שהאיר בזמן מהזמנים, בשוב תקופת הזמן ההוא, יאיר אור מעין האור הראשון, ותחודש תולדת התיקון ההוא במי שקיבלו', ואם כן בחנוכה כל שנה ושנה חוזרת ההשפעה של תורה ומצוות, והוא זמן המסוגל יותר מכל השנה להצלחה בתורה וגם לקיום המצוות בשלמות, ומכיון שבחנוכה הייתה הישועה שנתבטלה הגזירה וכבר היה אפשר לעסוק בתורה, מסתבר שיש בו חיוב יותר גדול לעסוק בתורה.

וכבר כתב השל"ה הקדוש כי 'הימים הקדושים האלו ראויים ביותר להתמדת תורה מבשאר הימים, על כן השומע ישמע ויתעורר בימים ההם ביתר שאת בתורה ובמצוות', ולכן יש להתחזק ביותר שלא יהיה רפיון מתורה בזמנים קדושים אלו, וחבל על כל רגע שמפסידים מתורה בימים אלו.

ופשוט כי חלילה מלבטל את הזמן היקר באירועים שאין ראוי לבני תורה להשתתף בהם, ואדרבה בימים קדושים אלו ראוי להיות מוסיף והולך בעסק התורה, ואנו מקוים שבמוסדות התורה ימשיכו בעסק התורה כפי שצריך, ובהיכלי התורה ובתי המדרשות יתחזקו בעסק התורה, ויוסיפו על הקודש בקיום סדרי לימוד מיוחדים.

ימי החנוכה הם ימים הראויים ומסוגלים לדבקות בתורה, כמובן כל אחד לפי כוחו, עם יישוב הדעת ובשמחה, ומי שהוא חכם ובר דעת יבין את זאת, ויזכה על ידי זה להצלחה בתורה כל השנה, ויהי רצון שזכות התורה תגן עלינו ועל כל ישראל, ונזכה לגאולה שלמה במהרה בימינו אמן.

לעילוי נשמת האשה הצדקנית
מרת **לאה טאובר** ע"ה
בת הגאון רבי רפאל זצ"ל
נלב"ע כ"א כסלו תשנ"ד - תנצב"ה

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית
מרת **איטה באשה זלזניק** ע"ה
בת הג"ר ישראל שלום לוריא זצוק"ל
נלב"ע כ"ד כסלו תשס"ב - תנצב"ה

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית
מרת **ברכה קרביץ** ע"ה
בת הג"ר ידידיה גרונינסקי זצוק"ל
נלב"ע כ' כסלו תשס"ב - תנצב"ה

לעילוי נשמת הגאון
רבי **חנא מנחם מנדל וינבך** זצ"ל
בן רבי יחזקאל שרגא זצ"ל
נלב"ע כ"ז כסלו תשע"ג - תנצב"ה